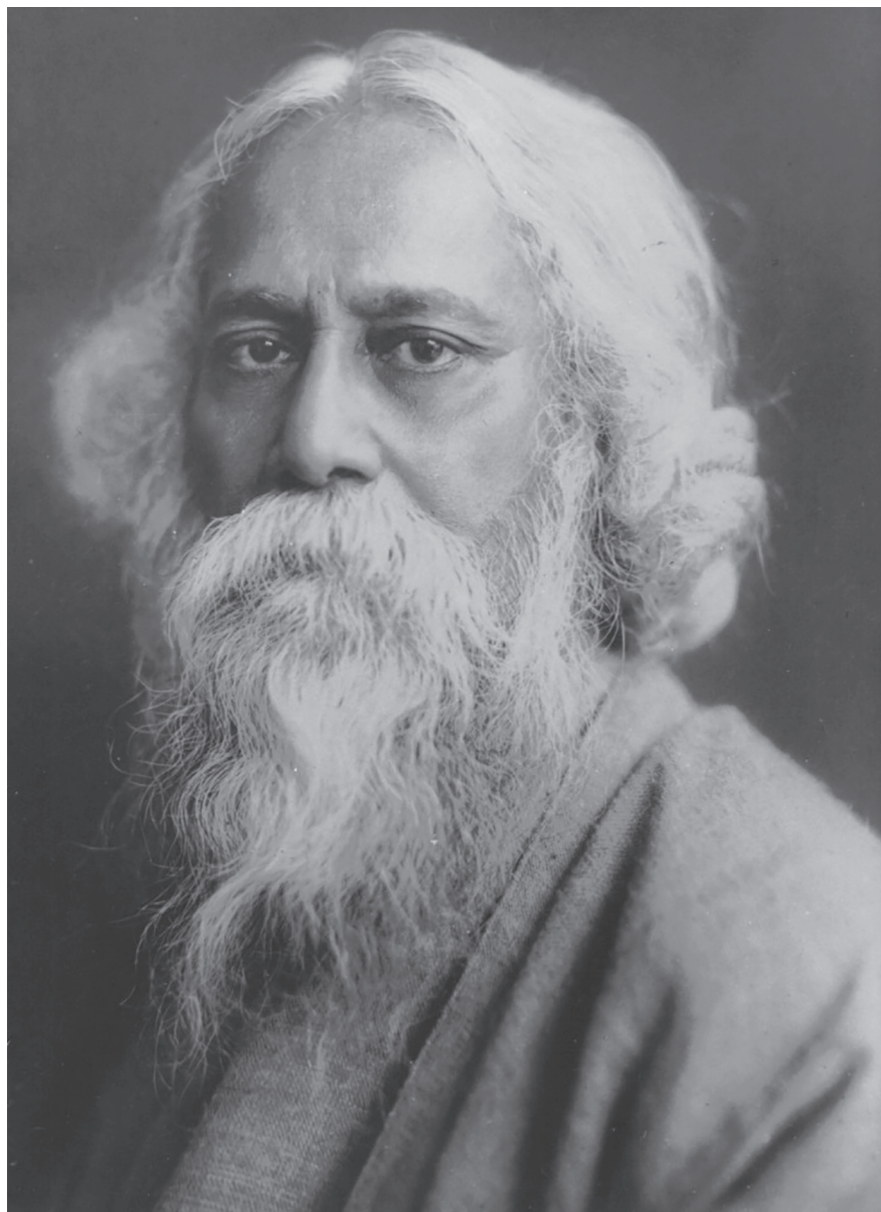

Rabindranath Tagore (1861–1941)

Rabindranath Tagore, mislec in vsestranski ustvarjalec

Rabindranatha Tagoreja (7. maj 1861–7. avgust 1941) poznamo kot bengalskega pesnika, dramatika, romanopisca, esejista, filozofa, slikarja, glasbenika, skladatelja in verskega reformatorja. Njegova nenadna slava pred dobrim stoletjem je obkrožila svet in mu leta 1913 kot prvemu Ne-zahodnjaku med Nobelovimi nagrajenci prinesla poseben položaj ter ga uveljavila kot mistični glas indijske duše, ki hrepeni po enosti z bogom in bi se rada osvobodila zemeljskih spon. To podobo je še utrdila pojava sivobradega, visokoraslega, v dolgo haljo oblečenega gospoda zrelih let. Zahodu je tega bengalskega ustvarjalca prvi predstavil angleški pesnik W. B. Yeats, ki je uredil njegove v okorno angleščino prevedene pesmi in poskrbel, da so leta 1912 izšle pod naslovom *Gitanjali: Song Offerings*. V slovenščini smo jih v prevodu Alojza Gradnika dobili že leta 1924 (*Gitandžali, žrtveni spevi*) in pozneje, leta 1973, še v prevodu Janka Modra kot *Darovanjke*.

Tagore (ali tudi Thakur, *gospod*) je na številnih turnejah po Evropi in svetu prevzel stereotipno vlogo vzhodnjaškega modreca in s tem zadostil romantični potrebi Zahodnjakov, da bi se videli v zrcalu vzhodnjaške modrosti. Bil je iz premožne družine, vzgajali so ga pretežno služabniki. Doma je že od rane mladosti prihajal v stik z umetnostjo, kajti člani njegove družine so sloveli kot ljubitelji umetnosti, izdajali so tudi revije o književnosti. Njegov brat Dvidžendranath je bil cenjen filozof in pesnik, drugi brat, Džjotirindranath, glasbenik, skladatelj in dramatik, tretji brat, Satjendranath, pa je kot prvi Indijec prišel na elitni položaj v sicer povsem evropeizirani indijski civilni službi. Njegova sestra Svarnakumari je bila romanopiska.

Izogibal se je institucionaliziranemu šolanju, strašno rad pa je posedal na strehi domače hiše ter se predajal sanjarjenju in meditaciji. Poučeval ga je brat Hemendranath in ga uril v plavanju, pohodništvu, judu in rokoborbi. Učil se je tudi risanja, anatomije, geografije, zgodovine, književnosti,

matematike, sanskrta in angleščine, ki mu je bila najmanj pri srcu. Pozneje je zagovarjal prepričanje, da poučevanje ne pojasnjuje, temveč mora spodbujati radovednost.

Njegov oče Debendranath je veliko potoval in že leta 1873 se mu je za mesec dni pridružil tedaj dvanajstletni Rabindranath. Njuno poučno potovanje je trajalo več mesecev. Obiskala sta tudi posestvo Šantiniketan, kjer je Tagore pozneje ustanovil šolo, da bi v njej preizkusil svoje vzgojne teorije.

Po vrnitvi domov se je lotil pisanja, najprej pod psevdonimom, tako da so njegova besedila imeli za izgubljena dela vajšnavskega pesnika Bhanusimha iz 17. stoletja. Pisal je v bengalščini in že takrat postal sorazmerno priznan.

Oče je želel, da bi njegov sin postal odvetnik, zato je Tagore leta 1878 odšel študirat v Veliko Britanijo, v Brighton. Študij prava je kmalu opustil in se raje lotil Shakespeara. Že leta 1880 se je vrnil v Indijo, seveda brez diplome, in sklenil, da bo brahmanovsko tradicijo spojil z angleškimi novostmi. Kmalu se je tudi poročil in z Mrinalini Devi sta imela pet otrok, od katerih sta dva umrla že v otroštvu. Prevezel je upravljanje družinskih posestev, vendar je pobiral nizke najemnine, hvaležni vaščani pa so se mu oddolžili s skromnimi pogostitvami.

Ker se mu ni bilo treba boriti za vsakdanji kruh, se je lahko posvetil intelektualnemu in umetniškemu delovanju. Bil je neizprosno kritik družbe. Kot pisatelj in začetnik pisanja kratkih zgodb v Indiji je prepričljivo spregovoril v imenu vseh tistih, ki jih je kulturna revolucija odrinila v molk in osamo. Prvo polovico življenja je prebil sorazmerno mirno, potem pa so ga druga za drugo zadele družinske tragedije, bolezen in smrt najbližjih (žene, hčere, očeta, najmlajšega sina). Zaradi pretresljivih dogodkov je v osami poglobil svoja religiozna razmišljanja in prav v tem času so nastale pesmi, ki so mu prinesle slavo na Zahodu.

Tagorejev literarni opus obsega petindvajset objavljenih pesniških zbirk, petnajst dram, skoraj sto kratkih zgodb, enajst romanov, pol ducata potopisov, številne knjige esejev in več tisoč strani pisem. Njegovo delo v bengalščini je zbrano v tridesetih zajetnih knjigah. Pisal je tudi v angleščini, čeprav je bila bengalščina zanj edini primerni jezik umetniškega izražanja. Angleških besedil – predavanj, pisem, nagovorov in njegovih lastnih prevodov besedil – je za več tisoč strani.

Čeprav ga poznamo pretežno kot književnika, je več kot polovico življenja posvetil izobraževanju ljudi, prenovi indijskega podeželja in uspešnim poskusom, da bi izboljšal življenjske razmere navadnih kmetov. K temu je veliko pripomogla očetova odločitev, da mu prepusti upravljanje družinskih posestev v Vzhodni Bengaliji. Takrat se je prvič srečal z

malimi ljudmi z vasi in iz podeželskih mest. Njihove stiske je opisoval v svojih kratkih zgodbah. Kot vesten veleposestnik je živel na posestvu in ne v Kalkuti. V skrbi, da bi jim izboljšal življenje, sta ga vodili dve načeli: da si morajo znati pomagati sami in da si morajo pridobiti za to potrebno znanje, kajti ni hujšega jarma, kot sta nevednost in apatija. V kraju Šantiniketan je ustanovil šolo in jo poimenoval Šriniketan (*šri* pomeni blagost, lepota, milina), poleg tega je začel načrtno prenavljati podeželje. Denar, ki mu ga je prinesla Nobelova nagrada, je v celoti vložil v šolo, ustanovil pa je tudi kmečko kooperativno banko.

Selitev iz elitne meščanske hiše v skromnejše razmere na vasi je zanj pomenila tudi velik umetniški pretres. Na deželi je začel pisati kratke zgodbe, v katerih se je odzival na družbene spremembe v indijski družbi. V tem ga lahko razumemo kot sodobnika vseh dob in človeških družb na prehodu, v katerih se dogajajo velike spremembe. Eno osrednjih sporočil njegovega ustvarjanja je nedvomno zavezanost načelu etičnosti in ustvarjalnosti.

Slovenski bralci so prvo zbirko Tagorejevih spevov, *Rastoči mesec*, v prevodu Alojza Gradnika dobili že leta 1917, nato leta 1922, prav tako v prevodu Alojza Gradnika, še *Vrtnarja*. Leta 1930 je bil objavljen njegov roman *Dom in svet*, ki ga je iz angleščine prevedel Vladimir Levstik. Esej *Sadhana: pot k popolnosti* je v prevodu Vinka Ošlaka izšel leta 1984. Alojz Gradnik je prevedel tudi pesniški zbirki *Ptice selivke* (1921) in *Žetev* (1922). Leta 1958 je izšla knjižica *Spevi*, v kateri so pesmi iz več zbirk: *Rastoči mesec*, *Vrtnar*, *Žrtveni spevi in Žetev*; izbral in prevedel jih je Alojz Gradnik. Tagorejeve *Povestice* (1920) je iz nemščine prevedel France Bevk. *Gora* v prevodu Vlaste Pacheiner iz nemščine je skupaj z *Darovanjkami* v prevodu Janka Modra iz angleščine izšla leta 1973. Igro *Poštni urad* je v petdesetih letih za novomeški Zavod za kulturno dejavnost prevedel Jože Udovič. Leta 1984 so bili ponatisnjeni *Spevi in Sadhana: uvod k popolnosti* v prevodu Alojza Gradnika in Vinka Ošlaka. Zanimivo je, da je zbirki priložen Tagorejev portret, delo Božidarja Jakca iz leta 1921. Leta 1988 so izšle novele in pripovedi *Lačni kamni* v prevodu Vinka Ošlaka iz esperanta in angleščine. Tagorejevo delo o doživljanju boga, narave in človeka pod naslovom *Religija človeka* je v prevodu Sete Knop izšlo leta 1994. *Lipika: pesmi v prozi* so izšle leta 1998 v prevodu Miriam Drev. Leta 2010 so v prevodu Dušanke Zabukovec iz angleščine izšle *Izbrane zgodbe*, leta 2012 pa Tagorejeva avtobiografija *Moje življenje, o njem vam pripovedujem*. Naštete so prve objave prevodov Tagorejevih del, ki so bila pozneje še večkrat ponatisnjena.

Dušanka Zabukovec